

تشخیص سریع و اختصاصی سالمونلا تیفی موریوم با استفاده از روش واکنش زنجیره‌ای پلیمر از-الایزا (PCR-ELISA)

حسن اردستانی^۱، سیدلطیف موسوی گرگری^{۲*}، شهرام نظریان^۳، جعفر امانی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه سلولی و مولکولی، دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، ایران

۲- دانشیار، گروه بیولوژی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

۳- کارشناس ارشد، گروه سلولی و مولکولی، مرکز تحقیقات بیولوژی مولکولی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه... تهران، ایران

پذیرش مقاله: ۸۶/۵/۱۰

دریافت مقاله: ۸۶/۴/۴

چکیده

هدف: سالمونلا تیفی موریوم یکی از بیماری‌زاهای مهم غذایی است که باعث ایجاد گاستروانتریت می‌شود. در این تحقیق روش PCR-ELISA برای شناسایی سالمونلا تیفی موریوم به کار گرفته شده است.

مواد و روش‌ها: ژن *rfbA* که مسئول بیوسنتز آنتی‌ژن O از لیپوپلی‌ساکارید باکتری است، به عنوان توالی هدف انتخاب گردید. آغازگرهای تعیین شده منجر به تکثیر قطعه ۸۸۲ جفت بازی برای گونه سالمونلا تیفی موریوم شد. نمونه‌های غذایی آلوده به باکتری سالمونلا تیفی موریوم و همچنین نمونه‌های بالینی و گونه‌های استاندارد مورد بررسی و آزمایش قرار گرفت. محصول PCR به طور تصادفی با دیگوکسی‌ژنین نشان‌دار و به کف ظرف‌های دارای استرپتوایدین منتقل و به روش الایزا و با استفاده از آنتی‌بادی ضد دیگوکسی‌ژنین مورد بررسی قرار گرفت. از کاوشگر داخلی نشان‌دار با بیوتین نیز برای تأیید محصول PCR استفاده گردید.

نتایج: اختصاصی بودن روش با بررسی ۲۰ نمونه سالمونلا و ۶ نمونه غیر سالمونلا ارزیابی شد که فقط نتایج گونه تیفی موریوم مثبت و بقیه گونه‌ها منفی بود. الایزا دقت و حساسیت روش PCR را تا حدود ۱۰۰۰ برابر افزایش داد. نتیجه‌گیری: روش ارائه شده در این تحقیق با توجه به طولانی بودن روش‌های مرسوم کشت، برای تأیید وجود باکتری در نمونه‌های بالینی و غذایی می‌تواند یک شیوه تشخیصی حساس و کارآمدی برای شناسایی و غربالگری سالمونلا تیفی موریوم باشد. روش حاضر در غربالگری‌های وسیع با توجه به حساسیت بالا می‌تواند ضمن تشخیص اختصاصی‌تر، جایگزین خوبی برای PCR باشد.

کلید واژگان: سالمونلا تیفی موریوم، تشخیص سریع، PCR-ELISA.

۱- مقدمه

سالمونلا (*Salmonella typhimurium*) گونه‌ای است که باعث بروز سالمونلوز غیرحصبه‌ای یا همان مسمومیت غذایی می‌شود. از ویژگی‌های مهم این گونه توانایی آن در باقی ماندن به شکل قابل تکثیر و زنده به مدت طولانی در محیط و نمونه‌های

سالمونلا (*Salmonella*)، یکی از بیماری‌زاهای مهم غذایی برای انسان و حیوانات محسوب می‌گردد [۱، ۲] و در بسیاری از کشورها منجر به ایجاد فساد غذایی و عفونت می‌شود [۳، ۴]. در این میان، سالمونلا تیفی موریوم

غذایی است [۵]. آلودگی‌های انسانی از خوردن غذاهای خام از جمله گوشت، مرغ، تخم‌مرغ و غذاهای روزانه بوجود می‌آید. باکتری سالمونلا تیفی موریوم از جمله گونه‌هایی است که علاوه بر انسان، میزبان‌های زیادی داشته و امکان شیوع آن بالا است [۶، ۷]. بنابراین برای سلامت غذایی، دسترسی سیستم‌های سریع، حساس و قابل اعتماد، که از لحاظ بین‌المللی قابل قبول باشد، برای تشخیص حضور یا عدم حضور بیماری‌زها در صنعت غذایی و نیز برای نظارت‌های قانونی بسیار مهم است [۸-۱۰]. همچنین تشخیص سریع عامل بیماری‌زا در نمونه‌های بالینی و در آزمایشگاه‌های تشخیص طبی نیز از دیگر مواردی است که اهمیت موضوع را مشخص می‌سازد [۱۰]. روش‌های استاندارد مبتنی بر کشت باکتری مثل ایزو ۶۵۷۹ برای تشخیص گونه‌های سالمونلا در مواد غذایی برخلاف حساس بودن، زمان‌بر است و نمونه‌ها بایستی ۴ تا ۵ روز در محیط غنی همچون بافر آب پپتونه (Buffered peptone water) و محیط آگار انتخابی کشت داده شوند [۱۱-۱۳]. در سال‌های اخیر روش‌های مختلف PCR روش‌های بالقوه‌ای برای بهبود سرعت و حساسیت تشخیص گونه‌های مختلف سالمونلا، از جمله تیفی موریوم در نمونه‌های گوناگون فراهم کرده است که با تشخیص سریع‌تر ناقلین موجب ارتقای مدیریت محصولات غذایی شده است [۱۴، ۱۵، ۱۷، ۲۰]. روش مرسوم برای شناسایی و بررسی محصولات PCR، استفاده از ژل الکتروفورز و رنگ‌آمیزی با اتیدیوم بروماید (Ethidium bromide) و دورگه‌سازی (Hybridization) است که علاوه بر زمان‌بر بودن، از مواد سمی مانند اتیدیوم بروماید نیز در این روش استفاده می‌شود. روش PCR-ELISA (PCR-Enzyme-Linked Immunosorbent Assay) جایگزینی مناسب برای موارد یاد شده است؛ زیرا سرعت و حساسیت قابل قبولی را در تشخیص مقادیر اندک توالی‌های اختصاصی ژن بیماری‌زها فراهم می‌آورد [۲۱-۲۳]. استفاده از دیگوکسی‌ژنین (Digoxigenin)، روش تشخیصی مناسب و غیر رادیواکتیوی را برای تشخیص محصولات PCR در قالب

ظرف‌های میکروتیتر (Microtiter plates) ایجاد کرده است. در این روش آغازگر (Primer) به همراه دیگوکسی‌ژنین در واکنش PCR بکار رفته که منجر به ورود این ترکیبات به ساختار محصولات PCR می‌شود. محصولات تولید شده در ظرف‌های پوشیده از استرپتواویدین (Streptoavidin) ریخته شده که بر اساس تمایل شدید اویدین (Avidin) و بیوتین (Biotin) به سطح ظرف می‌چسبند. در نهایت قطعه تکثیر یافته حاوی دیگوکسی‌ژنین با کمک آنتی‌بادی ضد دیگوکسی‌ژنین کونژوگه (Conjugated) با آنزیم پراکسیداز (Peroxidase) شناسایی می‌شود. با توجه به اهمیت بیماری‌زایی سالمونلا تیفی موریوم و احتمال آلودگی مواد غذایی به این عامل ایجاد مسمومیت غذایی، در این تحقیق با استفاده از آغازگرهای اختصاصی و به کمک روش PCR-ELISA تشخیص سریع باکتری سالمونلا تیفی موریوم مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که روش مذکور ابزار مهمی در تشخیص سریع نمونه‌های سالمونلا است و نسبت به شیوه‌های مرسوم، حساس تر می‌باشد.

۲- مواد و روش‌ها

۲-۱- تهیه گونه‌های باکتری

گونه‌های مختلف باکتری‌های استاندارد، از آزمایشگاه مرجع بیمارستان بوعلی سینا در شهر تهران تهیه شد. در این تحقیق سه گونه باکتری استاندارد از جنس سالمونلا شامل تیفی موریوم (ATCC 13311)، پاراتیفی A (ATCC 11511) و انتریتیدیس (ATCC 13076)، گونه‌های باکتری جدا شده از کشت مدفوع بیماران، شش گونه باکتری اشرشیاکلی (ATCC 25922)، شیگلا دیسانتری (ATCC 13313)، کلبسیلا پونومونیا (ATCC 75288)، پروتئوس ولگاریس (ATCC 27654) و انتروباکتر آئروجنز (ATCC 49469) مورد استفاده قرار گرفت. باکتری‌ها در محیط تریپتیکاز سوی برات (Trypticase Soy Broth: TSB) یا سوی آگار

تشخیص مورد استفاده قرار گرفت. همچنین به روش مرسوم و متداول کشت، نمونه‌های مدفوع مورد ارزیابی قرار گرفتند.

۲-۴- تخلیص DNA ژنومی از باکتری

۵ میلی لیتر از سلول‌های باکتری در محیط TSB را برداشته و پس از سانتریفیوژ در دور ۳۰۰۰ rpm رسوب حاصل با محلول لیزوزیم (Lysozyme) (۱ میلی گرم لیزوزیم در ۰/۱۵ مولار NaCl و EDTA (Ethylene Dinitro Tetra acetic Acid) با pH=۸ حل و سلول‌ها با استفاده از SDS (Sodium dodecyl sulfate) یک درصد و محلول ۰/۱ مولار NaCl و ۰/۱ مولار (pH=۸) Tris/HCl در دمای ۶۰ درجه سانتیگراد لیز (Lysis) شدند. سپس به نسبت ۱/۱۰ حجم کل، استات سدیم ۳ مولار اضافه و به مدت ۲۰ دقیقه با دور rpm ۲۵۰۰ در دمای ۴ درجه سانتیگراد سانتریفیوژ گردید. اسید نوکلئیک موجود در نمونه با استفاده از محلول فنل/کلروفرم/ایزوامیل الکل (۱/۲۴/۲۵) استخراج و با ایزوپروپانل رسوب داده شد. رسوب حاوی DNA با اتانول ۷۰ درصد شستشو و پس از خشک شدن در ۲۰ میکرولیتر TE (Tris-EDTA: Tris-HCl 10 mM, EDTA 1 mM, pH=۸) حل گردید. پس از اضافه نمودن ۵ میکرولیتر آرناز (RNase A) نمونه به مدت ۳۰ دقیقه در دمای ۳۷ درجه سانتیگراد قرار داده شد.

۲-۵- رقت‌سازی از باکتری

از محیط کشت باکتری، ۱۰ بار رقت‌سازی شد. سپس ۱۰۰ میکرولیتر از هر رقت به مدت ۱۰ دقیقه جوشانیده و به سرعت روی یخ سرد شد و برای مدت یک دقیقه در دور rpm ۱۳۰۰۰ سانتریفیوژ گردید. پس از آن ۴ میکرولیتر از محلول رویی به عنوان الگو در واکنش PCR استفاده شد. شمارش تعداد باکتری با گسترش ۱۰۰ میکرولیتر از رقت‌ها روی ظرف‌های حاوی LB آگار (Luria Bertani Agar) انجام گرفت.

(Tripticase Soy Agar) کشت داده شد (Difco). گونه‌های سالمونلا به محیط TSB (Difco) حاوی ۰/۰۲ درصد SPS (Sodium polyanethanol sulfonate) و محیط برین هارت اینفوژن برات (Brain heart infusion broth) (Difco) تلقیح و در دمای ۳۷ درجه سانتیگراد، به مدت ۲۴ ساعت قرار داده شد. برای تأیید باکتری‌ها از روش‌های بیوشیمیایی و سرولوژیکی استفاده گردید.

۲-۲- آماده‌سازی مواد غذایی

به ۲۵ گرم از نمونه مواد غذایی (شیر)، یک میلی لیتر از سوسپانسیون (Suspension) باکتری سالمونلا تیفی موریوم، که حاوی 3×10^8 CFU/ml (Colony Forming Unit/ml) سلول باکتری بود، اضافه و به مدت ۱۵ دقیقه در دمای اتاق نگهداری شد. پس از آن ۱۰۰ میلی لیتر محیط مغزی بافر آب پپتونه به هر نمونه اضافه و به مدت ۲ دقیقه در یکنواخت سازنده (Homogenizer) یکنواخت گردید. سپس ۱۰۰ میکرولیتر از نمونه حاصله به ۵ میلی لیتر محیط برین هارت برات، تلقیح و ۱۴ ساعت در دمای ۳۷ درجه سانتیگراد انکوبه شد. به رسوب حاصله از سانتریفیوژ ۱/۵ میلی لیتر کشت مایع و ۱۰۰ میکرولیتر ترتیون $100 \times$ (Triton X100) یک درصد اضافه و به مدت ۵ دقیقه جوشانده شد. نمونه حاصله پس از خنک شدن به عنوان الگو برای واکنش PCR مورد استفاده قرار گرفت. همچنین از نمونه‌های غذایی بدون تلقیح جهت بررسی اختصاصیت واکنش استفاده گردید.

۲-۳- آماده‌سازی نمونه‌های مدفوعی

نمونه‌های مدفوع جمع‌آوری شده از مراکز بالینی مورد استفاده قرار گرفت. بدین ترتیب که ۱۰۰ میلی لیتر محیط آب پپتونه (Peptone) به هر نمونه اضافه و به مدت ۱۲ ساعت در دمای ۳۷ درجه انکوبه شد. پس از آن با سانتریفیوژ دور پایین ذرات موجود در نمونه‌های مدفوع جداسازی شد. سپس با سانتریفیوژ دور بالاتر سلول‌های باکتری جمع‌آوری و برای

۲-۶- ژن هدف، آغازگرها و کاوشگر مورد استفاده

ژن *rfb*، که مسئول بیوسنتز آنتی ژن O باکتری سالمونلا است، به عنوان توالی هدف PCR انتخاب و با استفاده از نرم افزارهای Oligo 5 و DNAsis آغازگرها و کاوشگر مورد نظر طراحی و آنالیز گردید. آغازگر فرادست (۳'-AGAATATGTAATTGTCAG-۵') و آغازگر فرودست (۳'-TAACCGTTTCAGTAGTTC-۵') در واکنش PCR مورد استفاده قرار گرفت که منجر به تکثیر قطعه ۸۸۲ جفت بازی شد. برای تأیید محصول PCR از کاوشگر طراحی شده (۳'-AGTTATCAATTGATTCTGC-۵') استفاده گردید. این کاوشگر مکمل قسمتی از ژن *rfb* بوده و در انتهای ۵' دارای نشان بیوتین می باشد. این الیگونوکلوئوتیدها به وسیله شرکت Life Technologies ساخته شدند.

۲-۷- واکنش PCR

واکنش PCR برای حجم نهایی ۵۰ میکرولیتر انجام گرفت. هر واکنش شامل ۰/۳ میکرومول از آغازگر، ۲۰۰ میکرومول از یکی از نوکلئوتیدهای dGTP، dCTP، dATP، ۱۹۰ میکرومول از dTTP، ۱۰ میکرومول از دیگوکسیژنین (Rosh Diagnostics)، ۱/۵ واحد از آنزیم Taq پلیمرز (Cinnagen)، ۵ میکرولیتر از بافر ۱۰X PCR، غلظت ۱/۵ میلی مولار از $MgCl_2$ و غلظت های متفاوت از DNA ژنومی بود (از ۲۰ نانوگرم تا ۰/۲ پیکوگرم). در واکنشی دیگر به جای استفاده از DNA ژنومی، رقت های مختلفی از باکتری (از ۱۵۰۰ تا ۱ سلول در هر واکنش) مورد استفاده قرار گرفت. نحوه اجرای هر چرخه PCR عبارت بود از: واسرشتگی (Denaturation) اولیه در دمای ۹۴ درجه سانتیگراد به مدت ۳ دقیقه، سپس ۵ تا ۳۰ چرخه واسرشتگی در دمای ۹۴ درجه سانتیگراد، اتصال در دمای ۶۰ درجه سانتیگراد و تکثیر در دمای ۷۲ درجه سانتیگراد (هر یک به مدت ۳۰ ثانیه) و نهایتاً تکثیر در دمای ۷۲ درجه سانتیگراد به مدت ۵ دقیقه. واکنش

PCR در ۸ و ۳۰ چرخه به طور مجزا انجام گرفت. ۵ میکرولیتر از محصول واکنش PCR درون چاهک های ژل ۲ درصد حاوی ۰/۵ pg/ml اتیدیوم بروماید الکتروفورز شدند. به منظور تعیین اندازه محصول PCR از نشانگر ۱۰۰ bp (ladder plus) ساخت شرکت Fermentas استفاده شد. محصول PCR بعد از الکتروفورز، زیر نور ماورای بنفش (Ultraviolet: UV) مشاهده شد و سپس تصویر ژل با استفاده از دستگاه ژل داکومننت (Gel Document) (BioRad, Hercules) تهیه گردید.

۲-۸- شناسایی محصولات نشان دار شده PCR

شناسایی محصولات نشان دار شده با دیگوکسیژنین و با استفاده از کیت شناسایی PCR-ELISA, DIG Detection (Boehringer Mannheim, German) انجام گرفت. به این منظور، ۱۰ میکرولیتر از محصولات PCR نشان دار، با ۹۰ میکرولیتر از محلول دورگه سازی ۱X SSC (Sodium chloride-Sodium citrate Buffer) با ۰/۶ پیکومول از کاوشگر نشان دار مخلوط اضافه و به مدت ۱۵ دقیقه در ۹۵ درجه سانتیگراد قرار داده شد و با ایجاد رقت های مختلف در چاهک های میکروتیتر که قبلاً به وسیله استرپتواویدین پوشانده شده بود، منتقل گردید (۱۰۰ میکرولیتر از استرپتواویدین ۲/۵ میکروگرم در میلی لیتر بافر PBS (Phosphate Buffered Saline) ۰/۱ مولار با $pH=7.4$ به هر چاهک اضافه گردید و در دمای ۴ درجه سانتیگراد انکوبه شد). سپس به مدت یک ساعت در دمای ۶۵ درجه سانتیگراد قرار گرفت تا خشک شوند. چاهک ها به وسیله PBS حاوی ۰/۰۵ درصد تویین (Tween) ۲۰ (PBST) شستشو داده شدند. مقدار ۱۰۰ میکرولیتر از آنتی بادی ضد دیگوکسیژنین نشان دار با پراکسیداز با رقت ۱/۲۵۰۰ در PBST به هر کدام از چاهک ها اضافه شد. پس از شستشوی مجدد، ۱۰۰ میکرولیتر از محلول سوبسترا (Substrate) (۲ میلی گرم O-فیل دیامین (OPD) در ۵ میلی لیتر بافر سیترات فسفات با $pH=5$ به همراه

مورد بررسی قرار گرفت.

۳- نتایج

۳-۱- بررسی آغازگرها و کاوشگر

آنالیز ژن rfb باکتری سالمونلا تیفی موریوم نشان داد که نواحی خاصی از این ژن با سایر گونه‌های سالمونلا همخوانی ندارد؛ بنابراین آغازگرها و کاوشگر از روی این نواحی انتخاب شدند. توالی آغازگر فرادست و فرودست به ترتیب از موقعیت ۱۵-۳۲ و ۸۸۰-۸۹۷ ژن کدکننده آنتی ژن O منتج شده‌اند. کاوشگر طراحی شده در این تحقیق نیز برگرفته از توالی نوکلئوتیدی ۱۹۱-۲۰۹ ژن هدف می‌باشد. استفاده از آغازگرهای اختصاصی منجر به تکثیر قطعه ۸۸۲ جفت بازی از باکتری سالمونلا تیفی موریوم شد. برای بررسی اختصاصی بودن آغازگرهای طراحی شده از گونه‌های غیر سالمونلا و همچنین گونه‌های سالمونلای غیر تیفی موریوم استفاده شد که در نتیجه هیچ بانندی بر روی ژل آگارز مشاهده نشد (شکل ۱).

حداقل DNA ژنومی سالمونلا تیفی موریوم مورد استفاده در PCR، که باند قابل رویتی روی ژل آگارز رنگ‌آمیزی شده با اتیدیوم بروماید ایجاد می‌نمود، ۲۰۰ pg بود. همچنین نتایج PCR با استفاده از حداقل ۲۵۰ سلول باکتری با ۳۰ چرخه PCR بر روی ژل آگارز قابل مشاهده بود. با اعمال ۸ چرخه PCR نیز هیچ بانندی بر روی ژل آگارز مشخص نشد (شکل ۲).

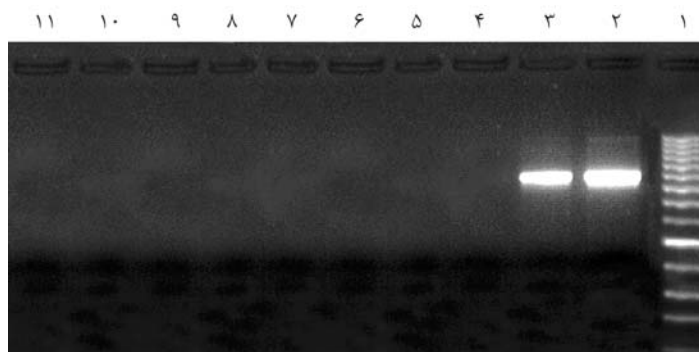
۲/۵ میکرولیتر از آب اکسیژنه ۳۰٪ به هر چاهک اضافه و به مدت ۱۰ تا ۱۵ دقیقه در اتاقک تاریک نگهداری شد. برای توقف واکنش از ۱۰۰ میکرولیتر اسید سولفوریک ۱/۵ مولار استفاده گردید. جذب نوری با استفاده از سنجش الایزا (ELISA Reader) (DYNEX Technologies) در ۴۹۰ نانومتر خوانده شد. سپس با استفاده از نتایج نورسنجی میزان سطح حداقل (cut off) تعیین گردید [۲۴].

۲-۹- بهینه‌سازی روش PCR و ELISA

برای بهینه‌سازی تکثیر قطعه ۸۸۲ جفت بازی، غلظت‌های مختلف $MgCl_2$ (۰/۵ تا ۳/۵ میلی‌مولار)، میزان dNTPs و همچنین دماهای مختلف اتصال آغازگرها (۵۸ تا ۶۲ درجه سانتیگراد) مورد بررسی قرار گرفت. در روش الایزا نیز مدت زمان انکوباسیون (Incubation) محصول PCR نشان‌دار در محلول دورگه‌سازی، میزان توین مورد استفاده و همچنین رقت آنتی‌بادی ضد دیگوکسی‌ژنین نشان‌دار با پراکسیداز، به منظور دستیابی به بهترین نتایج آزمایش گردید.

۲-۱۰- بررسی تکرارپذیری آزمایش

آزمایش‌ها ۶ بار به‌طور جداگانه، در روزهای متفاوت و با شرایط یکسان انجام پذیرفت. همچنین در یک روز، آزمایش با ۶ ظرف جداگانه و مواد و شرایط یکسان انجام و نتایج

شکل ۱ بررسی اختصاصیت واکنش PCR جهت تشخیص سالمونلا تیفی موریوم

ردیف ۱: نشانگر اندازه DNA (DNA ladder ۱۰۰۰bp)؛ ردیف ۲: محصول PCR ۸۸۲ جفت بازی از گونه استاندارد سالمونلا تیفی موریوم؛ ردیف ۳: محصول PCR ۸۸۲ جفت بازی از گونه جداسازی شده سالمونلا تیفی موریوم از نمونه بالینی؛ ردیف ۴-۱۱: استفاده از باکتری‌های سالمونلا پاراتیفی A، انتریتیدیس، اشیرشیاکالی، شیگلا دیساتری، کلبسیلا پونومونیا، پروتوس؛ ولگاریس و انتروباکتر آنروجنز به عنوان الگوی PCR

شکل ۲ بررسی حساسیت واکنش PCR جهت تشخیص سالمونلا تیفی موریوم با استفاده از سلول باکتری ردیف ۱: نشانگر اندازه DNA (DNA ladder ۱۰۰ bp)؛ ردیف ۲-۷: نتایج PCR رقت‌های مختلف سلول باکتری (۶۵-۱۲۵-۲۵۰-۵۰۰-۱۰۰۰-۲۰۰۰ سلول) با اعمال ۳۰ چرخه PCR؛ ردیف ۸-۱۲: نتایج PCR رقت‌های مختلف سلول باکتری (۱۲۵-۲۵۰-۵۰۰-۱۰۰۰-۲۰۰۰ سلول) با اعمال ۸ چرخه PCR

۲-۳- حساسیت اندازه‌گیری PCR-ELISA

این آزمایش پایین‌ترین حد DNA ژنومی و آلودگی را، که می‌توان در محیط کشت خالص با PCR-ELISA شناسایی کرد، مشخص نمود. در این تحقیق ۱۲ رقت مختلف از DNA ژنومی و ۷ رقت از محیط کشت باکتری (از ۱ تا ۵۰۰ سلول) بررسی شد. نتایج حاصله نشان داد که حد تشخیص روش مورد استفاده برای شناسایی سالمونلا تیفی ۲۰۰ fg از DNA ژنومی و ۱۰ سلول باکتری است. در این آزمایش میزان سطح حداقل ۲٪ محاسبه گردید و در بررسی نتایج مورد استفاده قرار گرفت. میزان جذب نوری (Optical Density) منتج از ۲۰۰ فیکوگرم و ۱۰ سلول باکتری، بالاتر از نقطه سطح حداقل می‌باشد. با بررسی آماری آزمون درون سنجش و بین سنجش تفاوت معنی‌داری در نتایج حاصله از تکرار آزمایش در شرایط مختلف دیده نشد (نمودارهای ۱ تا ۳).

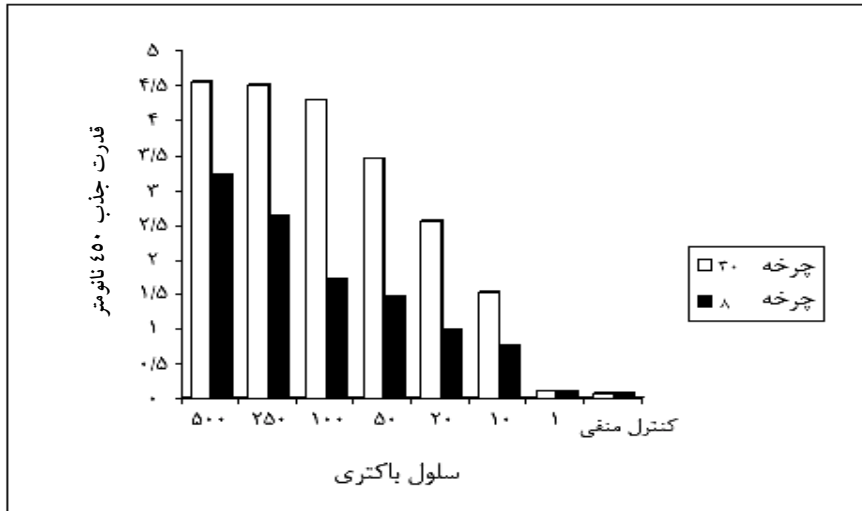
۳-۳- اختصاصی بودن روش PCR-ELISA

اختصاصی بودن روش تشخیصی با استفاده از گونه‌های

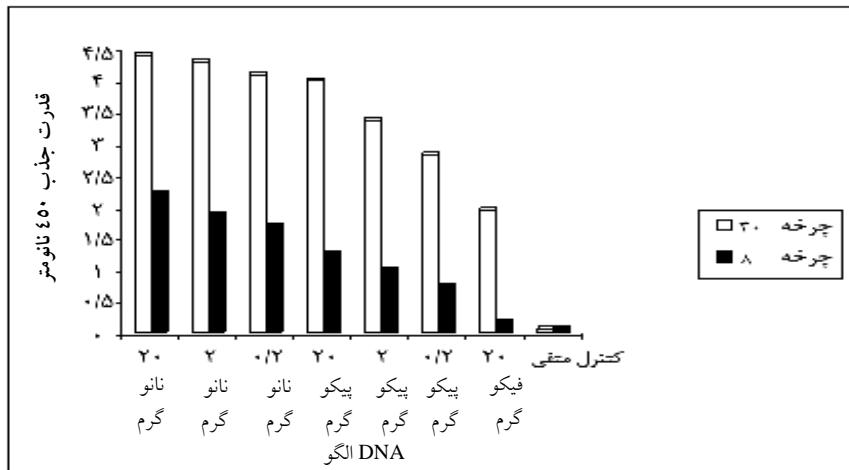
باکتری مشخص شده در مواد و روش‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتیجه نشان داد که میزان جذب نوری حاصل از نمونه‌های باکتری سالمونلا تیفی موریوم، بیش از حد مقادیر کنترل‌های واکنش بود؛ در حالی که جذب نوری باکتری‌های دیگر پایین‌تر از ۰ و ۰/۵۲ تعیین شد (نمودار ۴).

۴-۳- شناسایی سالمونلا تیفی موریوم در نمونه‌های غذایی

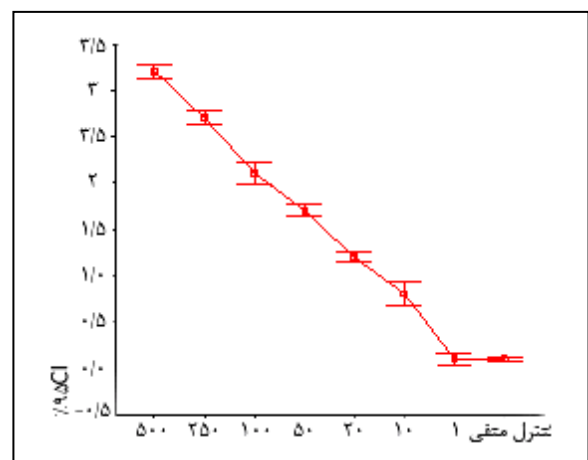
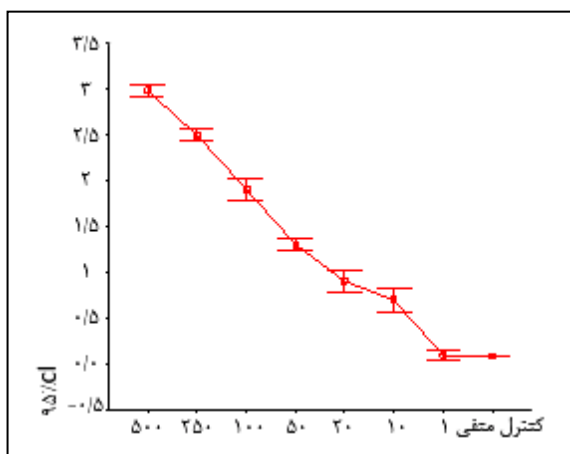
محصولات PCR به‌دست آمده از بررسی ۲۰ نمونه غذایی (شیر) آلوده شده به سالمونلا تیفی موریوم بر روی ژل آگارز و همچنین با روش دیگ-الایزا (DIG-ELISA) مورد بررسی قرار گرفت. با مقایسه نتایج به‌دست آمده از روش PCR-ELISA و روش تشخیص مرسوم مبتنی بر کشت میکروبی و روش‌های بیوشیمیایی، هیچ تفاوتی تشخیصی مشاهده نشد؛ اما آنچه مسلم است مدت زمان دستیابی به نتیجه روشن و دقیق در روش PCR-ELISA بکار رفته، به مراتب کمتر از روش دوم بود. همچنین نتایج PCR-ELISA نمونه‌های غذایی که، تلقیح باکتریایی در آنها صورت نگرفته بود، منفی بود (نمودار ۵).

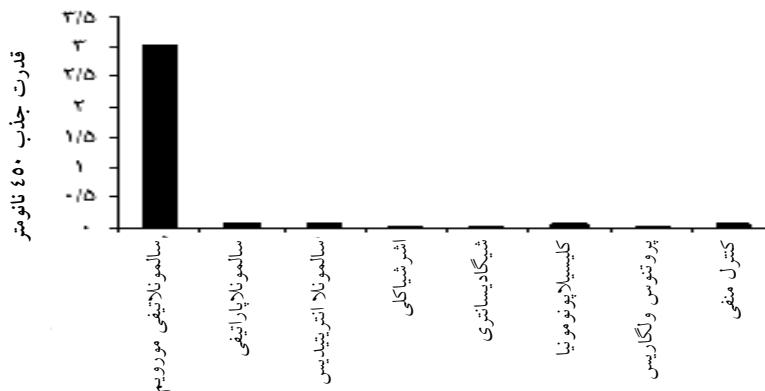
نمودار ۱ تعیین حساسیت روش PCR-ELISA با استفاده از نمونه سلول باکتری سالمونلا تیفی موریوم

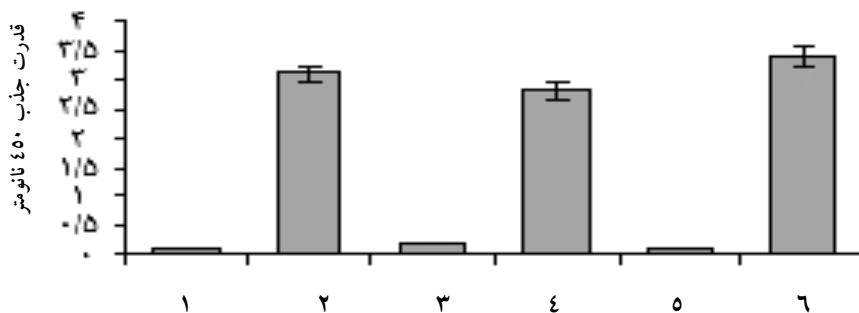
نمودار ۲ تعیین حساسیت روش PCR-ELISA با استفاده از نمونه DNA ژنومی باکتری سالمونلا تیفی موریوم

نمودار ۳ بررسی نتایج آزمون درون سنجش (۱) و برون سنجش (۲) واکنش PCR-ELISA جهت تشخیص سالمونلا تیفی موریوم بر حسب تعداد سلول باکتری با استفاده از نرم افزار SPSS 10

نمودار ۴ بررسی ویژگی روش PCR-ELISA جهت تشخیص سالمونلا تیفی موریوم

نمودار ۵ بررسی نمونه‌های مواد غذایی و نمونه بالینی جهت وجود سالمونلا تیفی موریوم به روش PCR-ELISA
 ۱- کنترل منفی واکنش؛ ۲- نتایج حاصله از بررسی نمونه‌های غذایی آلوده شده با سالمونلا تیفی موریوم؛ ۳- بررسی مواد غذایی بدون تلقیح باکتری سالمونلا تیفی موریوم؛ ۴- نمونه سالمونلا تیفی موریوم جدا شده از نمونه‌های بالینی؛ ۵- نمونه‌های بالینی سالمونلا غیر تیفی موریوم؛ ۶- کنترل مثبت (گونه استاندارد سالمونلا تیفی موریوم)

بیماری‌های دستگاه گوارشی می‌شود و اصلی‌ترین راه انتقال آن به وسیله آب، گوشت، تخم مرغ و غذاهای خام می‌باشد [۲۷-۲۵]. سالمونلوز از بیماری‌های عفونی مشترک بین انسان و دام می‌باشد و افزایش شیوع آن بین انسان و حیوان، مخصوصاً در دهه‌های اخیر، اهمیت بیماری را دو چندان می‌نماید. برای جلوگیری از آلودگی سالمونلا، برنامه‌های نظارتی و غربالی مورد نیاز است [۴-۲۰]. تشخیص باکتری سالمونلا تیفی موریوم در نمونه‌های بالینی افراد واجد گاستروانتریت (Gastroenterit) و نمونه غذاهای مصرف شده به وسیله آنها می‌تواند کمک بزرگی در حفظ و کنترل شیوع این عامل باشد. شناسایی سالمونلاها، از جمله سالمونلا تیفی موریوم به روش‌های باکتری‌شناسی زمان‌بر بوده و به ۴ تا ۵ روز وقت

۳-۵- بررسی نمونه‌های جدا شده از کشت مدفوع

تعداد ۲۰ نمونه کشت مدفوع آزمایشگاه‌های تشخیص طبی جمع آوری گردید و به کمک روش کشت و PCR-ELISA مورد بررسی قرار گرفتند. از این تعداد به روش کشت میکروبی، ۷ مورد مثبت گزارش شد. با بررسی نمونه‌ها به روش PCR-ELISA نیز مجموعاً ۷ مورد سالمونلا تیفی موریوم شناسایی و تأیید گردید (نمودار ۵).

۴- بحث

سالمونلا تیفی موریوم یکی از مهم‌ترین گونه‌های سالمونلا است که انگل درون سلولی اختیاری بوده و از راه غشاهای مخاطی به میزبان حمله می‌کند [۵]. این باکتری سبب ایجاد

کاهش یافته است. همچنین فرایند تشخیص با استفاده از روش آلوده‌سازی نمونه‌های مواد غذایی نیز موفقیت‌آمیز بود که گامی مؤثر در فرایند کاربردی نمودن روش تشخیص PCR-ELISA در صنایع غذایی و مراکز کنترل کیفی کشور می‌باشد. در تحقیق دیگری نیز که بر روی نمونه‌های مدفوع انجام گرفت، امکان استفاده از این روش در تشخیص مستقیم ویبریولکرا (*Vibrio cholerae*) در نمونه‌های بالینی در ایران به اثبات رسید [۳۳].

مالورنی (Malorny) و همکاران نیز از نمونه‌های گواشی که به روش مصنوعی با سالمونلا آلوده شده بود، برای بررسی تشخیص به روش PCR استفاده کردند [۱۰]. همچنین گیلبرت (Gilbert) و همکاران نیز چنین روشی را برای نمونه‌های غذایی شامل میوه، سبزی و محصولات لبنی بکار بردند. در تحقیق آنها نیز نتایج حاصله از روش کشت باکتری از نمونه‌های آلوده شده و روش PCR همخوانی کاملی با هم داشت. ضمناً آنها نیز سرعت بیشتر روش PCR در مقایسه با کشت میکروبی را در چنین فرایندی تأیید کردند [۳۴].

پیرل (Perelle) و همکاران برای شناسایی نمونه‌های سالمونلا در شیر و گوشت از PCR-ELISA و Real time PCR استفاده نمودند. ژن *invA*، که در جنس سالمونلا مشترک است، به عنوان توالی هدف انتخاب شده بود. وی و همکارانش توانستند حداقل ۱۰ باکتری از کشت خالص سالمونلا را در هر واکنش PCR شناسایی کنند [۲۰]. مالورنی و همکارانش با روش Real time PCR و استفاده از نمونه‌های غذایی آلوده شده در هر واکنش PCR، حداقل ۵ سلول باکتری سالمونلا را شناسایی کردند [۳۵]. اما باید توجه داشت که روش Real time PCR به علت استفاده از مواد فلورسنت در مقایسه با PCR-ELISA گران‌تر و پرهزینه‌تر است؛ ضمن آنکه از لحاظ اختصاصی بودن و حساسیت نیز تفاوت آشکاری با روش PCR-ELISA ندارد.

در تحقیق لوک (Luck) و همکاران از ژن *rfbS* لیپولی‌ساکارید (Lipopolysaccharide) برای غربالگری نمونه‌های مدفوع و تشخیص سریع گروه D سالمونلا استفاده

نیاز دارد؛ مخصوصاً هنگامی که تعداد نمونه‌های مورد بررسی زیاد باشد، این نقاط ضعف بیشتر آشکار می‌شود [۲۹، ۱۵، ۲۸]. در سال‌های اخیر روش‌های تشخیص مولکولی برای شناسایی و بررسی گونه‌های باکتری‌ها، از جمله سالمونلا ابداع گردیده است که روش PCR از آن دسته می‌باشد [۳۱، ۹، ۱۴، ۳۰]. این گونه روش‌ها سریع و حساس بوده، بنابراین کمک بسیار زیادی در زمینه کنترل آلودگی محسوب می‌شوند. روش PCR با وجود متداول بودن آن، معایبی از جمله استفاده از اتیدیوم بروماید برای آشکارسازی محصولات تکثیر شده را داراست.

PCR-ELISA توانسته بسیاری از محدودیت‌های موجود و معایب روش‌های دیگر، از جمله PCR مرسوم و متداول را مرتفع سازد. این روش اختصاصی و سریع بوده و می‌تواند مدیریت کیفیت محصولات غذایی را در مقایسه با روش‌های باکتری‌شناسی بهبود بخشد. از ویژگی‌های بارز این روش تشخیصی می‌توان به امکان آنالیز هم‌زمان تعداد زیاد نمونه‌ها با استفاده از میکروظرف‌های ۹۶ خانه اشاره کرد که به خصوص در زمان شیوع همه‌گیری‌ها بسیار کاربرد خواهد داشت [۲۲-۲۰]. در این مقاله برای شناسایی سالمونلا تیفی‌موریوم، که یکی از عوامل ایجادکننده مسمومیت‌های غذایی است، از روش PCR-ELISA استفاده شد. ژن *cd* کننده آنتی‌ژن O باکتری سالمونلا تیفی‌موریوم به عنوان توالی هدف انتخاب گردید که عدم واکنش متقاطع سایر گونه‌های بکار گرفته شده با آغازگرهای مورد استفاده، اختصاصی بودن روش و توالی ژنی هدف را تأیید نمود.

در تحقیقی که به وسیله همین گروه بر روی شناسایی سالمونلا تیفی‌موریوم به روش PCR-ELISA انجام گرفت، حد تشخیص روش ۲/۵ پیکوگرم از DNA ژنومی و تعداد ۲۰ سلول باکتری تعیین گردید. همچنین از روش آلوده‌سازی نمونه مواد غذایی نیز استفاده نشده بود [۳۲-۲۷]. اما نتایج حاصله از تحقیق کنونی، در مقایسه با گزارش قبلی، حساسیت بیشتری را نشان می‌دهد؛ به گونه‌ای که کمترین مقدار تشخیص به ۱ نانوگرم از DNA ژنومی و ۱۰ سلول باکتری

ارزیابی قرار داد؛ از این رو زمان تشخیص را می توان به مدت یک ساعت کاهش داد، ضمناً اینکه استفاده موادی مانند dNTPs، آغازگرها و آنزیم Taq پلی مرز به حداقل می رسد. ارزیابی بیشتر نتایج PCR-ELISA نسبت به ژل آگارز مشخص نمود که حساسیت اندازه گیری PCR-ELISA، ۱۰۰۰ برابر بیشتر از الکتروفورز ژل آگارز است؛ این در حالی است که در تحقیق قبلی افزایش حساسیت ۱۰۰ برابری تجربه شده بود. به طور خلاصه، روش PCR-ELISA اختصاصی بودن و حساسیت بالایی داشته و استفاده از آن به جای الکتروفورز، به میزان زیادی حساسیت اندازه گیری را افزایش می دهد. همچنین قابلیت ماشینی کردن روش های PCR و ELISA، با تجهیزات اتوماتیک، استفاده از این روش را برای آزمایش نمونه های زیاد با سرعت و اختصاصی بودن بالا فراهم می نماید.

شد. حد تشخیص این تحقیق نیز شناسایی ۱۰ باکتری در هر نمونه بود که با نتایج این بررسی همخوانی دارد [۳۶]. همچنین مانازو (Manazo) توانست حساسیت روش PCR-ELISA را برای شناسایی سالمونلا در نمونه غذایی به ۴/۵ fg کاهش دهد که بالاترین حساسیت تشخیص گزارش شده سالمونلا به روش PCR و PCR-ELISA است [۳۷].

برای کاهش زمان تشخیص، همان طور که در نتایج گزارش های قبلی نیز اشاره شده، مدت زمان اجرای برنامه زمانی PCR به کمترین میزان کاهش یافت [۳۸]. همچنین نتایج محصول به دست آمده از ۸ و ۳۰ چرخه PCR نیز با روش ELISA بررسی شد. هر چند محصول مذکور از ۸ چرخه PCR در ژل آگارز قابل رؤیت نمی باشد، ولی این محصول از طریق ELISA کاملاً قابل شناسایی است. بنابراین می توان فقط با اعمال ۸ چرخه محصول به دست آمده را مورد

۵- منابع

- [1] HumpHrey T. Public-health aspects of Salmonella infection, Way C, Way A, (ed.), Salmonella in domestic animals. Oxon, UK, CABI Publishing, 2000; p: 245-63.
- [2] Davies RH, Hinton MH. Salmonella in animal feed, Wray C, Wray A (ed.), Salmonella in domestic animals. England, CABI, Wallingford, 2000; P: 285-300.
- [3] Keusch GT. Systemic gastro-intestinal infections: a clinical overview. In Sussman M (ed.). Molecular Medical Microbiology. 2nd ed. San Diego, Academic Press, 2002; p: 1357-63.
- [4] Wallace DJ, VanGilder T, Shallow S, Fiorentino T, Segler SD, Smith KE, Shiferaw B, Etzel R, Garthright WE, Angulo FJ. Incidence of foodborne illnesses reported by the foodborne diseases active surveillance network (FoodNet)-1997. FoodNet Working Group. J Food Prot 2000; 63: 807-9.
- [5] Skjolaas KA, Burkey TE, Dritz SS, Minton JE. Effects of Salmonella enterica serovars TypHimurium (ST) and Choleraesuis (SC) on chemokine and cytokine expression in swine ileum and jejunal epithelial cells. Vet Immunol Immunopathol 2006; 111(3-4): 199-209.
- [6] D'Aoust AY. Pathogenicity of food-borne Salmonella. Int J Food Microbiol 1991; 12: 14-70.
- [7] Hassan SR, Verma V Qazi GN. Rapid detection of Salmonella by polymerase chain reaction. Mol Cell Probes 2004; 18: 333-9.
- [8] Makino S, Kurazono H, Chongsangum M, Hayashi H, Cheun H, Suzuki S, Shirahata T. Establishment of the PCR system specific to Salmonella spp. and its application for the inspection of food and faecal samples. J Vet Med Sci 1999; 61: 1245-7.
- [9] Malorny B, Hoorfar J, Bunge C, Helmuth R. Multicenter validation of the analytical accuracy of Salmonella PCR: towards an international standard. Appl Environ Microbiol 2003; 69: 290-6.
- [10] Malornya B, Hoorfar J, Hugas M, Heuvelink A, Fache P, Ellerbroeka L, Bungea C, Dorna C, Helmutha R. Interlaboratory diagnostic accuracy

- of a Salmonella specific PCR-based method. *Int J Food Microbiol* 2003; 89: 241–9.
- [11] Anonymous Microbiology of Food and Animal Feeding Stuffs—Horizontal Method for the Detection of Salmonella (ISO 6579:1993). International Organization for Standardization, Geneva, Switzerland, 1993.
- [12] Lofstrom C, Knutsson R, Axelsson C, Radstrom P. Rapid and specific detection of salmonella spp. in animal feed samples by PCR after culture enrichment. *Appl Environ Microbiol* 2004; 70(1): 69–75.
- [13] Van der Zee H, Huis in't Veld JHJ. Methods for the rapid detection of Salmonella. In *Salmonella in Domestic Animals*, Wray C, Wray A(ed.), Wallingford, UK, CABI Publishing, 2000; p: 373–91.
- [14] Bohaychuk VM, Gensler GE, McFall ME, King RK, Renter DG. A real-time PCR assay for the detection of Salmonella in a wide variety of food and food-animal matrices. *J Food Prot* 2007; 70(5): 1080-7.
- [15] Warren BR, Yuk HG, Schneider KR. Detection of salmonella by flow-through immunocapture real-time PCR in selected foods within 8 hours. *J Food Prot* 2007; 70(4): 1002-6.
- [16] Jofre´ A, Martin B, Garriga M, Hugas M, Pla M, Rodríguez-La´zaro D, Aymerich T. Simultaneous detection of *Listeria monocytogenes* and *Salmonella* by multiplex PCR in cooked ham. *Food Microbiol* 2005; 22: 09-115.
- [17] Pathmanathan SG, Cardona-Castro N, Sa´nchez-Jime´ nez MM, Correa-Ochoa MM, Puthuchery SD ,Thong KI . Simple and rapid detection of *Salmonella* strains by direct PCR amplification of the *hlyA* gene. *J Med Microbiol* 2003; 52: 773–6.
- [18] Eyigor A, Carli KT, Unal CB. Implementation of real-time PCR to tetrathionate broth enrichment step of *Salmonella* detection in poultry. *Lett Appl Microbiol* 2002; 34: 37–41.
- [19] Chen S, Yee A, Griffiths M, Larkin C, Yamashiro CT, Behari R, Paszko-Kolva C, Rahn K, De Grandis SA. The evaluation of a fluorogenic polymerase chain reaction assay for the detection of *Salmonella* species in food commodities. *Int J Food Microbiol* 1997; 35: 239–250.
- [20] Perelle S, Dilasser F, Malorny B, Grout J, Hoorfar J, Fach P. Comparison of PCR-ELISA and LightCycler real-time PCR assays for detecting *Salmonella* spp. in milk and meat samples. *Mol Cell Probes* 2004; 18: 409-20.
- [21] Hong Y, Berrang ME, Liu T, Hofacre CL, Sanchez S, Wang L, Maurer1 JJ. Rapid Detection of *Campylobacter coli*, *C. Jejuni*, and *Salmonella enterica* on Poultry Carcasses by using PCR–enzyme-linked immunosorbent assay. *Appl Environ Microbiol* 2003; 6: 3492-9.
- [22] Ge B, Zhao S, Hall R, Meng J. A PCR–ELISA for detecting Shiga toxin - producing *Escherichia coli*. *Microbes Infect* 2002; 4: 285–90.
- [23] Sails AD, Bolton FJ, Fox AJ, Wareing DRA, Greenway DLA. Detection of *Campylobacter jejuni* and *Campylobacter coli* in environmental waters by PCR enzyme-linked immunosorbent assay. *Appl Environ Microbiol* 2002; 68(3): 1319–24.
- [24] International Organisation for Standardization. Microbiology-general guidance on methods for the detection of *Salmonella* (Revision of 2nd edition, ISO 6579, 1990) Draft International Standards ISO/DIS 6579; 1991.
- [25] Tirado C, Schmidt K. WHO surveillance programme for control of foodborne infections and intoxications: results and trends across greater Europe. *J Infect* 2001; 43: 80–4.
- [26] Rychlik I, Kesteren van L, Cardova L, Svestkova A, Martinkova R, Sisak F. Rapid detection of *Salmonella* in field samples by nested polymerase chain reaction. *Lett Appl Microbiol* 1999; 29: 269–72.
- [27] Baumler AJ, Hargis BM, Tsois RM. Tracing the origins of *Salmonella* outbreaks. *Science* 2000; 287: 50–2.
- [28] Hirose K, Itoh K, Nakajima H, Kurazono T, Yamaguchi M, Moriya K, Ezaki T, Kawamura Y,

- Tamura K, Watanabe H. Selective amplification of *tyv* (*rfbE*), *prt* (*rfbS*), *viaB*, and *fliC* genes by multiplex PCR for identification of *Salmonella enterica* serovars *TypHi* and *ParatypHi A*. *J Clin Microbiol* 2002; 40: 633-6.
- [29] Touron A, Berthe T, Pawlak B, Petit F. Detection of *Salmonella* in environmental water and sediment by a nested-multiplex polymerase chain reaction assay. *Res Microbiol* 2005; 156: 541-53.
- [30] Feder I, Nietfeld JC, Galland J, Yeary T, Sargeant JM, Oberst R, Tamplin ML, Luchansky JB. Comparison of cultivation and PCR hybridization for detection of *Salmonella* in porcine fecal and water samples. *J Clin Microbiol* 2001; 39: 2477-84.
- [31] Marsh P, Morris NZ, Wellington EMH. Quantitative molecular detection of *Salmonella typhimurium* in soil and demonstration of persistence of an active but non-culturable population. *FEMS Microbiol Ecol* 1998; 27: 351-63.
- [32] Mousavi ML, Salimiyan J, Karimi A, Amani J, Nazarian Sh, Ardestani H. A rapid and specific PCR-ELISA for detecting *Salmonella typhimurium*. *Iranian Journal of Clinical Infectious Diseases* 2006; 1(3): 113-9.
- [۳۳] احمدی شهرام، موسوی میرلطیف، سروری رحیم، سلیمیان جعفر، کریمی راهجردی احمد، نظریان شهرام، امانی جعفر. تشخیص سریع ویبریو کلرا O1 با استفاده از روش واکنش زنجیره‌ای پلیمرز-الایزا (PCR-ELISA). *مجله پزشکی کوثر*. ۱۳۸۵؛ ۱(۱۱): ۴۱-۵۰.
- [34] Gilbert C, Winters D, O'Leary A, Slavik M. Development of a triplex PCR assay for the specific detection of *Campylobacter jejuni*, *Salmonella* spp. and *Escherichia coli* O157:H7. *Mol Cell Probes* 2003; 17: 135-8.
- [35] Malorny B, Paccassoni E, Fach P, Bunge C, Martin A, Helmuth R. Diagnostic real-time PCR for detection of salmonella in food. *Appl Environ Microbiol* 2004; 70(12): 7046-52.
- [36] Luk JM, Konguang U, Tsang RS, Lindberg AA. An enzyme-linked immunosorbent assay to detect PCR products of the *rfbS* gene from Serogroup D *Salmonellae*: a rapid screening prototype. *J Clin Microbiol* 1997; 35(3): 714-8.
- [37] Manzano M, Cocolin L, Astori G, Pipan C, Botta GA, Cantoni C, Comi G. Development of a PCR microplate-capture hybridization method for simple, fast and sensitive detection of *Salmonella* serovars in food. *Mol Cell Probes* 1998; 12: 227-34.
- [38] Mousavi SL, Nazarian Sh, Amani J, Karimi Rahgerdi A. Rapid screening of toxigenic *Vibrio cholerae* O1 strains from south Iran with PCR-ELISA. *IBJ* 2008; 12(1): 15-21.